

Peter Mankovecký: „Úgy érzem, mentalitásban komoly különbségek mutatkoznak köztünk, csehek és szlovákok között. **Peter Mankovecký:** „Úgy érzem, mentalitásban komoly különbségek mutatkoznak köztünk, csehek és szlovákok között.

Ez a színészi játéktíluson is lemérhető...”

Peter Mankovecký 1992-től diplomás színész. Első jelentős színpadi sikerét A cigánytábor az égbe megy Zobarjaként aratta Turócszentmártonban. Később Rómeót és a Cseresznyés kert Jephodovját játszotta a pozsonyi Nemzetiben. 1998-ban, egy akkor végzős osztállyal Görgey Gábor Komámaszszony, hol a stukker? című darabját állította színpadra, s a vizsgaelőadásnak olyan sikere lett, hogy előbb a ©túdio S, majd az Astorka Színház tűzte műsorára, és még ma is játssza a csapat, amely ennek az előadásnak köszönhetően Az évad felfedezése kategóriában Deszkát nyert a nyitrai színházi fesztiválon. Gogol Háztűznézőjét Kassán, Schwajda György Segítségét Opaván, Saramonovicz Testosteronját Nyitrán rendezte meg. Színpadi zeneszerzőként a párizsi Théâtre Molière-ben is jegyzik a nevét, a prágai Nemzetiben tavaly decemberben dirigensként láthatta a közönség. Lope de Vega A kertész kutyája című darabjának zenéjét szerezte és szólaltatta meg Eszenyi Enikő rendezésében.

Bár színészként sem fordított hátat a pályának, az utóbbi években mégis inkább zeneszerzőként szerepel a neve a színházi plakátokon. Elege lett a szövegtanulásból, vagy jobban vonzza a komponálás?

Az igazság ennél sokkal egyszerűbb. Zeneszerzőként több és jobb lehetőségeket kapok. Megváltoztak az ajánlatok. Kevesebb rendező látja bennem a színészt, több a zenei munkatársat. A Nemzetiben sokat játszottam, de mindig csak vendégként. Tagja sosem voltam a társulatnak, de nagyon sok beugrást vállaltam. Rómeó szerepét – Stano Krállal felváltva – kezdettől fogva én is játszottam, s Roman Polák, a darab rendezője akkor kezdett rábeszélni, hogy a későbbiekben legyek majd az „udvari” zeneszerzője.

Ő volt az első, aki erre kérte?

Nem. Yubomír Vajdieka már főiskolás koromban rám bízta Peter Weiss Marat Sade című darabjának zenéjét. Én játszottam De Sade márkját, s bár teljes odaadással próbáltam, az előadás zenei része is érdekelt. Szépen, csak úgy magamnak komponáltam a dalokat. Amikor aztán visszalépett a zeneszerző, s két héttel a bemutató előtt a másik is visszaadta a munkát, vállalva a nagy megmérettetést, kiálltam az osztálytársaim elé, és azt mondtam: „Én már készen is vagyok a zenével.” Kínos pillanat volt. Mint egy amerikai filmben. A csendet aztán Vajdieka törte meg azzal, hogy „Akkor mutasson belőle valamit!” Ez még 1990-ben történt, tizenöt éve, s azóta minden rendezéséhez tölem kér zenét. A következő vizsgaelőadásunk Max Frisch Don Juanja volt. Azt Roman Polák rendezte, s mivel az osztálytársaimnak tetszett a Marat Sade zenéje, megbeszélték Polákkal, hogy ennek a darabnak is én legyek a zeneszerzője. Amellett, hogy én voltam Don Juan! Ahhoz a részhez, amelyik olyan patetikus, a rendező kérésére operamuzsikát komponáltam. Ennek is meglett aztán a folytatása. Két évvel később, amikor Roman Polák a Cyranót állította színpadra Milan Lasicával a címszerepben, ugyanezt kérte tőlem. Hogy operásítsam a darab egy részét. Azóta vele is rendszeresen dolgozom.

A főiskola elvégzése után Turócszentmártonba szerződött, ahol legendás társulat működött azokban az években.

Jó iskola volt ez számomra. Friss diplomásként a lehető legjobb. Nagyon sokat játszottam az ott töltött évek alatt. Az ottani „nagy generáció” minden fiatal színészt tisztelettel fogadott, aki oda szerződött. Engem is szinte apai gondoskodás övezett. Ha

gondom volt, azonnal szerződtettek. Hogyan került aztán a pozsonyi Nemzetibe?

Roman Polák hívott a Rómeó és Júliába. Főiskolásként már ott is játszottam a Veszedelmes viszonyokban.

A Rómeó és Júlia viszont nem ért meg hosszú sorozatot. Gyorsan lekerült a műsorról.

Én viszont mindig kéznél voltam. Mivel egyre több darab zeneszerzője voltam, ott ültem a próbákon, láttam, hol tartanak a kollégáim. Figyeltem a játékukat, s közben önkéntelenül megjegyeztem a szövegüket is. Jól fog az agyam, gyorsan tanulok. Ha megbetegedett valaki, elsőként mindig engem hívtak. Ismertem a darabot, pár óra alatt átvettem a szerepet, a színpadi helyzeteket, és már mentem is, hogy mentsem az előadást. Én élvezem a beugrásokat. Ezek váratlan örömök. Nagy feszültséggel járnak, de ilyen esetben senki sem teszi ki eléd a lábát, mert mindenkinek fontos, hogy zökkenőmentesen lemenjen az előadás. Tehát még segítenek is.

Említsünk meg hármat a legemlékezetesebb beugrásai közül.

Kis éji zene, Portugál... és ha már Eszenyi Enikőről is beszélni fogunk, akkor az Ahogy tetszik legyen a harmadik. Ott a végén majdnem elájultam. Ezt az előadást ugyanis élőben nem láttam, csak videofelvételről. Ján Gallovie szerepébe kellett beugranom, aki részletesen elmondta, hol, mit kell csinálnom, csak egyvalamire nem figyelmeztetett. A zárójelenetre, amelyben a Rosalindát játszó Diana Mórová háttal a közönségnek leveti a blúzáát. Alatta pedig semmi, illetve csak a zavarbaejtően gyönyörű látvány. „A végén csak bejössz a színpadra, ott állsz egy percig a többiekkel, aztán kijöttök. Ennyi” – mondta a kollégám. Erre ott állok, és látom, amit látok. Diana szépséges kebleit. Már lement rólam a teher, a feszültség, kezdtem megnyugodni, hogy ezen is túlvagyok, amikor ott állt előttem a kolléganőm derékig mezítelenül. Nem tudtam, hogy reagáljak.

Mennyire gondolta komolyan a színészetet, ha ilyen könnyen le tudott mondani róla?

Én nem adtam fel. Engem továbbra is érdekel. Játsszom ma is, csak jóval kevesebbet, mint régen. Alkalmadtán. Előfordult az is, hogy az egész próbaidőszakot végigcsináltam, tehát nemcsak átvettem, vagy beugrottam. Zeneszerzőként viszont évek óta annyi sok felkérést kapok, hogy teljes odaadással már nem tudok részt venni egy próbafolyamatban. Az nem fordulhat elő, hogy a bemutató előtt egy héttel kiszállok a munkából, mert a zene miatt a stúdióban kell ülnöm. Arra is volt példa, hogy azon a héten, amikor a zenei felvételek zajlottak, három előadásom volt. Úgy viszont nem lehet dolgozni a stúdióban, hogy fél hatkor elmegyek, aztán tíz után folytathatjuk. Előadás után le kell eresztetni. 2000-ben aztán döntenem kellett. Vagy ezt, vagy azt. A kettő együtt hosszú távon nem mehet. Akkor vissza is adtam pár szerepet. Ma már a rendezők is elsőként a zeneszerzőt látják bennem, és csak utána a színészt.

Pedig az Arthur Schnitzler írása nyomán készült A vak Geromino című tévéfilm főhőseként is kiváló alakítást nyújtott.

Az nekem is szép emlék. Martin Huba rendezte. Fantasztikus munka volt. Ady Hajdu volt a partnerem, Dodo ©imoneie az operatőr. Fent forgattunk a Tátra csúcsai között egy olyan völgyben, amely huszontöt évig zárva volt a turisták előtt. Huba tudott a helyről, nyaranta ott pihent a közelben, és elintézte, hogy ott dolgozhassunk. De már annak a filmnek a zenéjét is én szereztem.

Mi az alapja a jó színpadi vagy filmzenének? Biztos van egy szempont, amelyet minden munka során szem előtt tart.

Az én receptem nagyon egyszerű. Ilja Zeljenka nagyon sok filmhez szerzett zenét, az ő alkotásai koncertpódiumokon is játszhatóak. Találkoztam vele párszor, és azt mondta:

nekem mint színpadi zeneszerzőnek fel kell adnom azt az érzést, hogy ez most az én művem. Nekem a darabra, a jelenetre, annak mondanivalójára, hangulatára kell koncentrálnom, amelyben sokszor a csendnek is súlya van. Sok előadást láttam, amelynek fantasztikus volt a zenéje, sőt még a hangszerelése is, csak éppen semmi köze nem volt a darabhoz. A kulcsot kell megtalálni a történethez. Ez a recept. Engem az segít ebben, hogy színészként is, rendezőként is tudok darabot vagy forgatókönyvet olvasni.

A szövegre van nagyobb szüksége, vagy inkább a próbán megszülető színészi-rendezői ötletek viszik előbbre a komponálásban?

Nekem a próba a mérvadó. Látnom és hallanom kell a színészeket. Abból indulok ki, hogyan játsszák, hogyan élik meg az egyes helyzeteket. Maga a szöveg kevés. Az csak kiindulópontnak elég. Elindít az úton, megmozgatja a fantáziámat, de a komponálás legintenzívebb szakaszát a színészi játék láttán élem meg. Meg a próbák utáni beszélgetéseik, a kínjaik, az örömeik, a vitáik, az észrevételeik inspirálnak. Szemtanúja vagyok egy jelenetnek, hallok valami fontosat, és már futok is haza, nehogy elfelejtsem, ami eszembe jutott. Fel kell jegyeznem.

De hiszen egy próbán nevetve beismerte: nem is nagyon tud kottát olvasni.

Tény és való: nem ez a szenvedélyem. De a technika segít ebben. Szintetizátoron feljátszom a zenét, a komputer pedig lekottázza, és ki is nyomtatja. Erre szoktam azt mondani: ezt nekem találták ki!

A rendezéshez mikor kapott kedvet?

Ez is a főiskolán kezdődött. Már ott is voltak ilyen ambícióim. A mi évfolyamunkban ugyanis nem volt velünk egyívású rendező. Rá voltunk kényszerítve, hogy rövid darabokat, egyfelvonásosokat készítsünk magunknak. Rendezőszakos hallgató segítsége nélkül. És akkor kezdtem el „másképp” gondolkozni, innen is, onnan is nézni a darabot. Turócszentmártonban pedig, mint minden fiatal, aki meg akarja váltani a világot, bizonyítani akartam. Rábeszéltem a barátaimat, hogy én majd rendezek nekik egy előadást, s amikor rés lett a színház repertoárján, mert elmaradt egy bemutató, az igazgató lehetővé tette, hogy kiálljunk a darabbal, amelyen addig csak a saját kedvtelésünkből dolgoztunk. A folytatásra aztán Pozsonyban került sor, amikor Martin Hubával és Milka Vá1áryovával osztályvezető tanár lettem a színművészeti főiskolán. Akkoriban már Huba rendezéseihez is én írtam a zenét, tehát szorosabb munkakapcsolat volt köztünk. Ő hívott, hogy menjek vele tanítani. Nagyon tehetséges osztállyal kezdtünk. Gubik Ági, Jakab Robi, Vlado Kobielsky is oda jártak. Martin Huba aztán egészségügyi gondokkal küzdött, komoly gyomorműtéten esett át, kimaradt egy évre. Milka pedig nem sokkal később Prágában kezdett el próbálni, majd volt egy balesete, ráesett egy jégcsap, egy hónapos orvosi kezelésre szorult. Vagyis ott maradtam egyedül. Azt hittem, megbolondulok. Aztán visszajött Huba, és akkor rendeztem meg a fiúknak Görgey darabját, a Stukkert. Hatalmas siker volt, és sikeresen fut azóta is. Már több mint százszor játszották a fiúk. A következő osztállyal Schwajda György Segítségét vittem színre. Amikor aztán Roman Polák lett a kassai színház művészeti igazgatója, felkért, hogy rendezzek nála. Onnan kerültem később Nyitrára és Opavára. De bennem nincs annyi energia vagy ambíció, mint Eszenyi Enikőben, aki egy évadban játszani és rendezni is többször képes. Én boldogan rendezek, de évadonként legfeljebb egyszer. Kikapcsolódásképpen. Aztán visszaszippant a zene. Főállásban nem akarok rendező lenni. Nincsenek ilyen vágyaim.

Prágában, a Nemzeti Színházban dirigensként is bemutatkozott. Decemberben A kertész

kutyája bemutóján ön állt a zenekar élén.

Ez Enikő ötlete volt. Nem volt meglepődve a karmester teljesítményével, s megkért, hogy legalább a premieren én vezényeljek. Mivel tisztelem és szeretem őt, megtettem, amit kért tőlem.

Ezt is felfoghatta egyfajta „színészi feladatnak”.

Nem, nem! Ez másfajta munka volt. Kellemes, sőt szívet melengető, hiszen a zenekar az én zenémet játszotta, de nagyon nagy kihívásnak kellett megfelelnem.

A színészek „karmestere” sem kevésbé igényes ember.

Enikőt két szóval tudnám jellemezni: maximálisan maximalista. Az élete a színház, ezt látni rajta. Én úgy érzem, Pozsonyban jobban értik, hogy mit akar, mint Prágában. A cseh színészekkel nagyobb csatát kell vívnia. Hova tovább, egyre inkább úgy érzem: mentalitásban komoly különbségek mutatkoznak köztünk, csehek és szlovákok között. Ez a színészi játéktíluson is lemérhető. Mi, szlovákok sokkal közelebb állunk a magyar vérmérséklethez. Enikő erős személyiségű, energikus rendező, akit csak az tud követni, aki ugyanúgy él-hal a színházért, mint ő. Azokat viszont, akik követik őt, tűzön-vízen átviszi, és el nem engedi. Én mindent megtettem, amit kért tőlem, mert lenyűgözött.

Ugyanott, a prágai Nemzetiben Ibsen darabjának, a John Gabriel Borkmannak és Schiller Stuart Máriájának is ön szerezte a zenéjét. Lope de Vega spanyol dallamokat kívánt, és ezt a „műfajt” is remekül hozta.

Nem okozott gondot a zene, mert a spanyol muzsika amúgy is nagyon közel áll hozzám. És vannak barátaim, akik rengeteg tanácsot adtak a flamencót illetően. Prágában nem is találtunk az elvárásainknak megfelelő flamencotáncosokat és -zenészeket, Pozsonyból kellett elhívnom a Los Remediost, élén Stanislav és Matu1 Kohútekkal, hogy mutassák meg, Enikő és én mit várunk, milyen szintű muzsikát a Nemzeti zenészeitől.

Szlovák létére hogyan lett magyar báró?

Engem lenyűgöznek a magyarok. Méltóságteliek, tiszteletadók, körberajongják a nőket. Én ezt hiányolom az itteni férfiaktól. Nem mindig viselkednek udvariasan a nőkkel szemben. Megjegyzem: ettől már ők is elszoktak, és nem is nagyon igénylik. Ha egy nőnek gondot okoz az én udvariasságom, azt szoktam mondani neki: ne zavartassa magát, én csak azért viselkedek így, mert magyar báró vagyok, de ha idegesíti, azonnal orosz katonatisztté válok, és meglátja, mekkora barom leszek. Tehát jobban jár, ha engedi, hogy nagystílusban viselkedjek. Ezen Enikő is elcsodálkozott, hogy ott ül mellette egy fiatal báró, aki időnként eltűnik, a cigányokkal zötykölődik a szekéren, de ha visszajön, a cipőjéből issza a pezsgőt.

Szlovák művész olasz vérrel az ereiben?

A látszat most is csal. Nincs bennem semmi déli. Apai ágon talán lengyel ősökről beszélhetnék, meg némi zsidó vérről. Én Aranyosmarótról jöttem Pozsonyba, a nagyszüleim a környező falvakban éltek. Az egyik nagyapám pék volt, a másik kovács. agy lettem én magyar báró.

SZABÓ G. LÁSZLÓ